

**Pesticide
Action
Network**
Netherlands

Aan het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen,
Postbus 8030,
6710 AA, Ede.

Betreft: Bezwaarschrift tegen het besluit van het Ctgb van 17 juli 2024 om ons verzoek tot intrekking van de middelen op basis van de stof Difenoconazool af te wijzen.

Geacht College, Op 8 mei 2024 hebben wij bij u een verzoek ingediend tot intrekking van de middelen op basis van de stof Difenoconazool. Wij hebben dit verzoek onderbouwd met uitgebreide argumenten en met verwijzing naar wetenschappelijke studies die gepubliceerd zijn in vaktijdschriften. Bij brief van 17 juli 2024 hebt u ons verzoek afgewezen en geconcludeerd dat de toelatingen van Difenoconazool nog steeds voldoen aan de bepalingen van Verordening 1007/2009. Wij zijn het niet eens met dit besluit en tekenen daar bij u bezwaar tegen aan.

- Beoordeling hormoonverstoring.

Uw College heeft nagelaten de uitgebreide argumentatie uit onze brief van 8 mei over de hormoonverstoringende werking van de stof Difenoconazool te beoordelen. Het is een lange lijst met publicaties van onafhankelijke wetenschappers en u volstaat met een verwijzing naar een Europese beoordeling (door Spanje) die volgens u gaande is. U geeft daarbij geen informatie over het stadium van beoordeling en het tijdstip van beoordeling (binnenkort of ergens in de toekomst), maar vindt toch dat een Nederlandse toelating zolang maar kan blijven voortbestaan. Ongeacht de mogelijke gezondheidsschade. En ongeacht de uitspraak van het Europees Hof dat elk besluit dient te worden genomen op basis van de meest recente wetenschappelijke en technische inzichten. Aan de uitspraak van het Europees Hof voldoet dit besluit dus al meteen niet aan.

Hetgeen wij uit de publiek beschikbare documenten kunnen opmaken (het beoordelingsrapport van Spanje uit 2020¹), is dat de industrie in 2019 documenten heeft aangeleverd en dat de wetenschappelijke literatuur grotendeels wordt gediskwalificeerd met methoden die de industrie zelf heeft ontwikkeld (*"the studies was assessed based on the criteria described by Klimisch et al. (1997), Brown et al. (2001), and CEFIC (1999"*). Klimisch is een methode ontwikkeld door drie BASF employees, Brown is een EXXON employee en CEFIC is de koepelorganisatie van de chemische industrie. Dit kan moeilijk worden gezien als een onafhankelijke en serieuze beoordeling. Het enorme belang dat de industrie heeft om de toelating van hun stoffen boven alles te stellen, kan ertoe leiden dat cruciale onafhankelijke studies met opzet worden genegeerd of gediskwalificeerd op dubieuze gronden zoals de genoemde methoden van de industrie zelf. 'Rapporteurs' zoals Spanje hebben

---

¹ <https://www.efsa.europa.eu/en/consultations/call/public-consultation-active-substance-difenoconazole>

² RAR Difenoconazole, Rapporteur Spain, Volume 6, page 323, bij: .

<https://www.efsa.europa.eu/en/consultations/call/public-consultation-active-substance-difenoconazole>

doorgaans geen tijd om het literatuuronderzoek van de industrie te controleren. En als we kijken naar de uitkomst van het (door de aanvrager uitgevoerde) literatuuronderzoek zien we dat van de 279 gevonden studies van wetenschappers, de aanvrager er uiteindelijk maar 32 heeft bekeken (RAR, Volume 6, pagina 432). En die studies lopen tot en met 2015. De studies uit de laatste 9 jaar zijn dus niet bekeken en beoordeeld. Alleen dat al betekent dat 20 van de 24 door ons geïdentificeerde onafhankelijke studies uit de brief van 8 mei niet zijn beoordeeld. Alle belangrijke (dier)studies van Chinese auteurs (Dong, Chen, Teng etc.) missen in de Spaanse RAR. Dat ondergraaft uw betoog danig. Het betekent in ieder geval dat de argumenten en de uitkomsten van studies die door ons in mei zijn aangevoerd niet door u zijn weerlegd, een ernstig motiveringsgebrek.

De verwijzing naar Spanje treft ook om andere redenen geen doel. De Europese beoordeling is een buitengewoon traag proces en hangt geheel af van de snelheid die een 'Rapporteur' maakt. Terwijl de Verordening bepaalt dat een bestrijdingsmiddel elke 10 jaar herbeoordeeld moet worden, wordt dat in de praktijk niet gehaald. Er zijn stoffen die al 25 jaar niet (her)beoordeeld zijn (Esfenvaleraat) en voor Difenoconazool is dat nu al 15 jaar. Het is dus in het geheel onduidelijk wanneer er een Europese beoordeling zal plaatsvinden. Dat kan nog best wel jaren duren. In Volume 6, pagina 377 van de RAR staat bijvoorbeeld dat er nieuwe studies nodig zijn, wat een herbeoordeling verder zal vertragen.

En verder doet 'Spanje' er eigenlijk weinig toe. Het Europees Hof heeft dit jaar uitgesproken dat Art.4 van de Verordening serieus moet worden genomen en besluiten alleen kunnen worden genomen op basis van de meest recente inzichten. Dat betekent ook dat de opmerking van uw college dat het EFSA richtsnoer zich baseert op zoogdierstudies weinig relevant is omdat alle recente inzichten meegenomen dienen te worden. Het Ctgb maakt niet duidelijk waarom de door ons geciteerde studies (Bijlage 1) die voornamelijk gaan over zebravis en andere vissen niet relevant zouden zijn voor de mens. Bovendien is er ook een muis en ratstudie geciteerd waar het Ctgb eveneens niet op reageert. Daarnaast beperkt de beoordeling voor hormoonverstoring zich niet tot de mens. In Annex II, punt 3.8.2 is ook een beoordeling nodig voor niet-doelwit organismen. Ook hier heeft uw college nagelaten een beoordeling uit te voeren.

Het is ook logisch dat recente inzichten worden beoordeeld want zodra er belangrijke studies worden gepubliceerd die duiden op schade door pesticiden, dient een overheid maatregelen te nemen om haar burgers te beschermen. Die toets op recente inzichten ontbreekt geheel in uw besluit van 17 juli jl.. Dat zou u toch echt wel moeten doen als toelatingsinstantie. Zo ingewikkeld of tijdrovend is het ook weer niet. Uw college zou eens kunnen kijken of Spanje al conclusies heeft getrokken op onderdelen. En vervolgens zou u de wetenschappelijke literatuur en onderzoeksrapporten van onafhankelijke instituten moeten bekijken (tot de dag van besluit) en kijken of er reden is tot zorg. De door ons in de bijlage van de brief van 8 mei samengevatte literatuur geeft zeker reden tot zorg. We gaan het hier niet allemaal herhalen, maar er is een duidelijk patroon van hormoonverstoring, van schade aan voortplanting en nageslacht, schade aan de sexorganen en schade aan het zenuwstelsel. Allemaal schadelijke effecten volgens Art. 4.3.b van de Verordening..

- De metaboliet 1,2,4-triazool.

De systematiek van Verordening 1107/2009 is dat zodra een stof in een bepaalde gevaar classificatie wordt ingedeeld, zoals R1B (R1B betekent: in proefdieren bewezen schadelijke effecten op de voortplanting), dit ertoe moet leiden (Annex II, punt 3.6.4) dat de blootstelling aan de mens 'verwaarloosbaar' zal moeten zijn, hetgeen weer betekent dat er geen contact mag zijn met mensen. R1B stoffen zijn dus zodanig gevaarlijk dat zelfs de kleinste blootstelling kan leiden tot gezondheidsschade. Veilige waarden bestaan voor dergelijke stoffen niet. Voor de metaboliet 1,2,4-

Contactadres: Anreperstraat 91, 9404 LC Assen
pan.netherlands@gmail.com
<https://www.pan-netherlands.org>

triazol hanteert u desondanks een veilige waarde. En meent u dat blootstelling van de mens veilig is. Via aardappelen bijvoorbeeld krijgen kinderen deze stof binnen, volgens de berekeningen die u noemt in het besluit.

Metabolieten worden niet genoemd in punt 3.6.4, maar toelating van zo'n zeer schadelijke stof in de vorm van een metaboliet zal vergelijkbaar schadelijke effecten hebben op de mens als wanneer de actieve stof een R1B zou zijn geweest. Tegelijk met de actieve stof komt de metaboliet in voedsel terecht en er is geen enkel wetenschappelijk argument om de metaboliet anders te behandelen dan de actieve stof. Ook vanwege het hoge beschermingsniveau dat de Verordening als doel heeft (Whereas 8), kan er moeilijk een lager beschermingsniveau worden gegeven als het om een metaboliet gaat. Daar bestaat geen enkele wetenschappelijke reden voor. De berekeningen van EFSA, door u geciteerd, geven zeker geen verwaarloosbare blootstelling als bedoeld in 3.6.4, laat staan dat er sprake is van het vermijden van contact. Het is ons inziens onmogelijk om de ene R1B meer aandacht te geven in de risico beoordeling dan de andere. De potentiële schade die veroorzaakt kan worden door de triazol ligt er niet om, onvruchtbaarheid, ontwikkelingsproblemen, hersenschade, etc. Kan uw College, puur om formele redenen (alleen de relevantie van de metaboliet doet ertoe), ertoe besluiten dat de mens, incl. de ongeborenen, aan een dergelijke stof wordt blootgesteld? Wij denken van niet.

- Azolen resistentie.

Over de azool resistentie is wel iets meer te melden dan uw College doet in het besluit van 17 juli. Er is een consensus dat misbruik en onachtzaamheid in de landbouw de oorzaak is van de resistentie tegen azolen. De minister meldde dat onderzoek aangaf waar de resistentieontwikkeling ontstaat: *"Dit blijken uitsluitend situaties te zijn waarbij azolen als biociden of gewasbeschermingsmiddelen worden ingezet³"*, en vervolgens gaat het over 'hotspots': drie hotspots, namelijk bloembollenafval, industrieel groenafval en houtafval. En de minister belooft: *"Het Ctgb zal op korte termijn de betreffende toelatingen aanpassen om de resistentieontwikkeling in het afval te voorkomen"*. In uw besluit van 17 juli gaat het slechts over 'overleg' dat u hebt gehad met de bloembollensector. Maar u vertelt niet wat er echt is gebeurd.

Wat is er simpeler dan afvalhopen van bloembollen op te ruimen? Moet niet elke burger z'n afval opruimen? Nadat de bollensector voortdurend opnieuw uitstel werd verleend, ging dan eindelijk in Februari 2021 de verplichting in de hopen af te voeren⁴. De NVWA was dan wel zo coulant om de bollentelers dat jaar nog de tijd te geven zelf de hopen op te ruimen en nog niet te handhaven. Dat deden ze trouwens niet, de hopen bleven liggen. De NVWA stond dan begin 2022 klaar om eindelijk te handhaven, maar nu bleef ze tot einde 2022 werkloos toezien bij de afvalhopen omdat uw College bezig was met een *'aangepast protocol'*. Een bizarre ontwikkeling gezien de ernst van de risico's voor de volksgezondheid. Twee jaar nadat de overheid eindelijk de volksgezondheid zou gaan beschermen, is die bescherming al weer weggevallen en is er niets gebeurd om de gevaarlijke schimmels tegen te houden.

Dan komt de aap uit de mouw. Uw college paste het protocol niet aan, maar trok het in april 2023 in⁵. Weg bescherming van de volksgezondheid. Een rol hierbij heeft gespeeld dat de bollensector bij een (onafhankelijk?) bureau een onderzoek heeft uitgezet (met medewerking van het ministerie van

---

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, 27 858, nr. 529

⁴ het Ctgb in 2021 een protocol voor opslag en verwerking van het bollenafval verbonden aan het wettelijk gebruiksvoorschrift van fungiciden op basis van azolen voor de bollenteelt

⁵ <https://www.ctgb.nl/actueel/nieuws/2023/04/14/ctgb-trekt-voorschrift-verwerken-bollenafval-bij-azolengebruik-in>

Landbouw) waarbij een ‘alternatief’ werd bekeken (nathouden). Wel stelde het bureau vast⁶: “De gevonden aantallen sporen in de hopen varieerden van 1×10^4 tot 1×10^7 . Dit komt overeen met eerdere bevindingen. Er werden ook weer hoge percentages resistentie tegen azolen in deze sporen gevonden”. Belangrijk argument bij het opheffen van het protocol was: “slechte naleving”! Wie bestuurt dit land eigenlijk? Uiteindelijk koos uw College er voor noch het oorspronkelijk plan (afvoeren) noch het alternatief (nathouden) op te leggen, maar geheel niets te doen. Hoe kan dit? Wij vragen u hierbij alle documenten openbaar te maken met de correspondentie tussen u en de ministeries over deze onverkwikkelijke zaak.

Wij vinden dat uw College onverantwoordelijk omgaat met onze volksgezondheid en (weer) haar oren laat hangen naar het landbouwbelang. Resistentie tegen azolen is geen kleinigheid. Zelfs de minister stelt⁷: “Het Expertisecentrum Schimmelinfecties heeft mij het volgende gemeld. Uit voorlopige analyses blijken *Aspergillus* infecties voor te komen bij 10 tot 20% van de COVID-19 patiënten op de IC, en blijkt dat patiënten mét *Aspergillus* meer kans hebben om te overlijden dan COVID-19 patiënten zonder *Aspergillus* (51% vs. 33%)”. Het gaat dus over leven en dood.

De Gezondheidsraad⁸ op zijn beurt zou graag een aanpak zien die verder gaat dan enkele hotspots “De resistentieproblematiek neemt verder toe doordat het gebruik van fungiciden in de landbouw niet voldoende wordt teruggedrongen”, maar dat vermeldt uw College niet in haar besluit. Enigszins kleinerend concludeert u dat het advies geen nieuwe informatie bevat.

Terugdringen is mooi, verbieden is beter. En dat is ook precies wat onze overheid nu keer op keer zegt. In stemverklaringen over tijdelijke verlengingen van de toelating van difenoconazol heeft de vertegenwoordiger van het ministerie van LNV in Europa laten weten dat Nederland de stof wil verbieden en het niet eens is met de verlenging: “The Netherlands do not agree with the extension of the approval period of difenoconazole because of the risks regarding fungal resistance”⁹. Uw College meldt deze belangrijke informatie niet in het besluit van 17 juli. Als Nederland tegen is, hoe kan uw College dan besluiten dat het toegelaten kan blijven?

Uw College concludeert in het besluit van 17 juli nu plotseling dat een aanpak van de resistentie geen zin heeft en een Europese of wereldwijde aanpak nodig is. Dat is net zoiets als zeggen dat we de strijd tegen klimaatverandering wel kunnen staken in Nederland zolang China en Amerika er niets aan doen. Waarom was een aanpak van hotspots eerst zinvol en later niet meer? Een buitengewoon vreemde draai die tot stand kwam nadat een door de bollenkwekers ingehuurd commercieel bureau (Schuttelaar) op basis van een enquête onder bollentelers (!) en slechts eenmalige proefjes tot een andere conclusie kwam: niet afvoeren, maar natmaken. Hoewel dit al een uiterst dubieuze manier van opereren van uw College is, de oren laten hangen naar lobbywerk, vormt dit geen deugdelijke argumentatie om het protocol voor afvoeren in te trekken. Het alternatief, natmaken, is blijkbaar ook door uw College afgewezen. Hoe dan ook, is de nieuwe argumentatie om een aanpak in Nederland te staken gekunsteld, onvoldoende en onjuist. De argumenten komen geheel uit de lucht vallen en zijn niet op onderzoek terug te voeren, zelfs niet het rapport van de bollenkwekers (Schuttelaar). De

---

⁶ <https://www.schuttelaar.nl/update/het-ontstaan-en-de-verspreiding-van-resistente-schimmel-in-tulpenafval-voorkomen/2856>

⁷ Gewasbeschermingsbeleid Nr. 529, Brief van de minister voor Medische Zorg, 2 februari 2021

⁸ file:///C:/Users/muilerman/Downloads/A2_Chemische-schimmelbestrijders-in-diverse-sectoren-en-omvang-van-gebruik-1.pdf

⁹ Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed Section Phytopharmaceuticals – Legislation 29 September 2020.

meest effectieve aanpak, bij de bron, namelijk het intrekken van difenoconazol en verwanten is niet door uw College onderzocht en is onbeargumenteerd verworpen.

- Cumulatie.

De stelling van uw College dat cumulatieve effecten pas kunnen worden onderzocht als er methoden zijn is correct. Maar het is onjuist te stellen dat dergelijke methoden er niet zijn. Er zijn door EFSA methoden gepubliceerd die cumulatieve berekeningen omvatten voor stoffen met hetzelfde doelwitorgaan¹⁰, zogenaamde CAG's, 'common assessment groups' uit 2014. Tien jaar geleden dus al. Groepen van pesticiden waarvan je de blootstelling bij elkaar moet optellen. Niet voor alle vormen van gezondheidsschade zijn inmiddels al methoden beschikbaar (zoals het zenuwstelsel in 2019¹¹, zowel acuut als chronisch¹²; chronische effecten op de schildklier in 2020¹³; acute craniofaciale afwijkingen in 2022¹⁴) maar het zou onverantwoord zijn de beschikbare methoden niet toe te passen om mens en milieu te beschermen. Ze zijn in eerste instantie door EFSA ontwikkeld voor residuen in voedsel, maar er is geen enkele reden ze niet toe te passen voor bijv. omwonenden die ook dagelijks zijn blootgesteld aan residuen. Difenonazol/1,2,4-triazool is bijvoorbeeld onderdeel van de groep van 85 pesticiden die skeletafwijkingen kunnen veroorzaken bij het nageslacht¹⁵. De effecten van die pesticiden moeten bij elkaar worden opgeteld om tot een daadwerkelijke inschatting te kunnen komen van de gevaren in de praktijk. Alleen kijken naar slechts één van die 85, de huidige praktijk bij uw College, is buitengewoon onwetenschappelijk, een enorme onderschatting van de risico's en kan onmogelijk leiden tot de conclusie dat de blootstelling veilig is.

Onder meer voor omwonenden dient uw College met deze CAG een cumulatieve berekening uit te voeren om aan de eisen van de Verordening te voldoen. Blootstellingsgegevens zijn beschikbaar, onder meer door onderzoek van Universiteit van Wageningen¹⁶ en door NGO Meten=Weten¹⁷, door overwaaiing en door luchtverontreiniging^{18, 19}. Het is verbijsterend dat uw College er geen eigen database op nahoudt om deze monitoring gegevens te gebruiken bij de toelating, en dat uw College aanvragers niet verplicht (onafhankelijke) monitor systemen op te zetten.

Hetzelfde geldt voor de organismen in het milieu. De aanpak van uw College waarbij een niet-doelwit organisme aan slechts één enkel pesticide (Difenonazol) wordt blootgesteld is volledig in strijd met de huidige wetenschappelijke inzichten (schending van Art. 4). Elke beschikbare meting in de praktijk laat zien dat er sprake is van blootstelling aan cocktails²⁰. Niet-doelwitorganismen worden blootgesteld aan een groot aantal pesticiden tegelijk²¹, en dat geldt zelfs voor alle organismen in

---

¹⁰ <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.2903/j.efsa.2013.3293>

¹¹ <https://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/en-1708>

¹² <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2021.6392>

¹³ <https://www.efsa.europa.eu/en/news/pesticides-first-cumulative-risk-reports-published>

¹⁴ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/e211009>

¹⁵ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/e211009>

¹⁶ V. Silva, L. Gai, P. Harkes, G. Tan, C. Ritsema, F. Alcon, J. Contreras, N. Abrantes, I. Campos, I. Baldi, M. Bureau, F. Christ, D. Mandrioli, D. Sgargi, I. Pasković, M. Polić Pasković, M. Glavan, J. Hofman, E. Huerta Lwanga, T. Norgaard, Z. Bílková, R. Osman, C. Khurshid, I. Navarro, A. de la Torre, P. Sanz, M. Ángeles Martínez, J. Dias, H. Mol, G. Gort, D. Martins Figueiredo, P.T.J. Scheepers, V. Schlünssen, A. Vested, A. Alaoui, V. Geissen, Pesticide residues with hazard classifications relevant to non-target species including humans are omnipresent in the environment and farmer residences, Environment International (2023).

¹⁷ <https://metenweten.nl/>

¹⁸ <https://pubs.acs.org/action/showCitFormats?doi=10.1021/acs.est.3c08488&ref=pdf>

¹⁹ Kruse-Plañ et al. Environ Sci Eur (2021) 33:114, <https://doi.org/10.1186/s12302-021-00553-4>

²⁰ Een nevel van bestrijdingsmiddelen, Meten=Weten, Juni 2024

²¹ <https://metenweten.nl/page/er-ligt-echt-een-deken-van-landbouwgif-over-nederland>

natuurgebieden die soms op kilometers afstand liggen van de landbouwpercelen²². Dus ook voor elk van de niet-doelwitorganismen dient een cumulatieve berekening te worden uitgevoerd, in ieder geval voor afwijkingen bij het nageslacht.

Om al deze redenen blijven wij van mening dat de toelating van alle gewasbeschermingsmiddelen op basis van Difenconazool door uw College ingetrokken moet worden.

Hoogachtend,
namens PAN-NL,

H. Muilerman
Bestuurslid.
27 augustus 2024.

---

²² <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/bestrijdingsmiddelen-zijn-overal-altijd>